

ภูมิวาริน “สืบสานวิถีชุมชน อนุรักษ์ ด้วยหญ้าแฝก”

จุดสารเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ ฉบับที่ 59 เดือนมีนาคม 2565

หน้า 4

ตามรอยศาสตร์พระราชา:
ไม้ยางนากับหญ้าแฝก
โดย ประติมชัย แสงคู่องษ์

หน้า 13

หญ้าแฝกกับงานหัตถกรรม
โดย ศูนย์ศึกษาดูงานพัฒนาอาชีพชนบท

หน้า 7

ความสำเร็จจากการปลูกหญ้าแฝกร่วมกับไม้ผล
ส่งผลให้ “ดินดี มีชีวิต”
โดย ศูนย์ศึกษาดูงานพัฒนาคุณภาพชนบท

หน้า 18

โครงการปลูกและศึกษาพันธุ์หญ้าแฝก
โครงการพัฒนาบึงออยดุง (พื้นที่ทรงงาน)
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ
โดย ทีมงานหญ้าแฝกโครงการพัฒนาบึงออยดุงฯ

การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ทำให้มูลนิธิชัยพัฒนาและสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) ประกาศเลื่อนการจัดการประชุมหญ้าแฝกนานาชาติ ครั้งที่ 7 ซึ่งมีกำหนดจัดขึ้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ระหว่างวันที่ 26 – 29 ตุลาคม 2564 และการรับสมัครผลงานเพื่อชิงรางวัล The King of Thailand Vetiver Awards ออกไปอย่างไม่มีการกำหนด และการดำเนินงานหญ้าแฝกในหลายพื้นที่ของหลายๆ ภาคส่วนคงประสบปัญหาติดขัดอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อย่างไรก็ตาม เราต้องร่วมมือกันฝ่าวิกฤตนี้ไปให้ได้ด้วยความมานะและอดทน กองบรรณาธิการของจุลสารภูมิวารินอนุรักษ์ขอเป็นกำลังใจให้ทุกคนค่ะ

ในจุลสารภูมิวารินอนุรักษ์ ฉบับที่ 59 นี้ กองบรรณาธิการขอเสนอบทความที่น่าสนใจของนักวิชาการเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานวิจัยและส่งเสริมการใช้ประโยชน์หญ้าแฝกในหน่วยงานต่างๆ และเกษตรกร มาให้ชาวหญ้าแฝกเช่นเคย ภายใต้หัวข้อ **“สืบสานวิถีชุมชนด้วยหญ้าแฝก”** โดยมีการแบ่งหมวดหมู่ (คอลัมน์) ของเนื้อหาภายในเล่ม เพื่อให้ผู้อ่านได้รับความรู้ที่หลากหลายและครบถ้วนมากยิ่งขึ้นในการอ่านแต่ละฉบับด้วย ได้แก่ (1) เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับหญ้าแฝก (2) การขยายผลการใช้ประโยชน์หญ้าแฝก (3) แฝกกับอาชีพที่ยั่งยืน และ (4) ความสำเร็จจากหญ้าแฝก

บทความที่กองบรรณาธิการได้คัดสรรมาให้ชาวหญ้าแฝกอ่านในฉบับที่ 59 นี้ ได้แก่ **ตามรอยศาสตร์พระราช** **“ไม่ยวบงากับหญ้าแฝก”** โดยคุณประเดิมชัย แสงคุ้มชัย อนุกรรมการด้านวิชาการและติดตามประเมินผลโครงการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งทำให้พวกเราได้ทราบถึงแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เรื่องการปลูกแฝกร่วมกับไม้ยืนต้นเพื่อป้องกันการชะล้างหน้าดินและป้องกันไฟป่า อันจะทำให้คนอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน **ความสำเร็จจากการปลูกหญ้าแฝกร่วมกับไม้ผล ส่งผลให้ “ดินดี มีชีวิต”** โดยศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร ซึ่งเกี่ยวกับความสำเร็จของงานขยายผลการใช้ประโยชน์หญ้าแฝกของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ไปสู่เกษตรกรเพื่อแก้ปัญหาดินและน้ำ จนเกษตรกรสามารถดำเนินวิถีชีวิตทางการเกษตรได้ตามปกติและพึ่งตนเองได้ **หญ้าแฝกกับงานหัตถกรรม** โดยศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งศิลปะวัฒนธรรมของท้องถิ่นถูกสืบสานและถ่ายทอดผ่านใบหญ้าแฝกเป็นชิ้นงานหัตถกรรมต่างๆ **โครงการปลูกและศึกษาพันธุ์หญ้าแฝก โครงการพัฒนาตอยตุ้ง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ** โดยทีมงานหญ้าแฝก โครงการพัฒนาตอยตุ้ง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเชียงราย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จในการศึกษาหญ้าแฝกพันธุ์ต่างๆ การขยายพันธุ์หญ้าแฝก และการแจกจ่ายกล้าหญ้าแฝกให้แก่หน่วยงานและประชาชนที่ขอรับการสนับสนุน

กองบรรณาธิการขอขอบคุณทุกท่านที่ได้ร่วมส่งบทความลงในจุลสารภูมิวารินอนุรักษ์ฉบับนี้ โดยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าข้อมูลที่บรรจุภายในเล่มจะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกๆ ท่าน ให้ผู้อ่านได้แรงบันดาลใจในการดำเนินงานสนองพระราชดำริด้านหญ้าแฝกได้อย่างถูกต้อง ครบถ้วน และภาคภูมิใจต่อไป

ภูมิวาริน

อนุรักษ์

สารบัญ

เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับหญ้าแฝก

 ตามรอยศาสตร์พระราชานา: ไม้ยางนา กับหญ้าแฝก

โดย ประเดิมชัย แสงคู่วงษ์ อนุรักษ์กรมการด้านวิชาการและติดตามประเมินผล
โครงการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

4-6

ขยายผลการใช้ประโยชน์หญ้าแฝก

 ความสำเร็จจากการปลูกหญ้าแฝกร่วมกับไม้ผล ส่งผลให้ “ดินดี มีชีวิต”

โดย ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร

7-12

แฝกกับอาชีพที่ยั่งยืน

 หญ้าแฝกกับงานหัตถกรรม

โดย ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา

13-17

ความสำเร็จจากหญ้าแฝก

 โครงการปลูกและศึกษาพันธุ์หญ้าแฝกโครงการพัฒนาตอยตุง (พื้นที่ทรงงาน)
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

โดย ทีมงานหญ้าแฝก โครงการพัฒนาตอยตุง (พื้นที่ทรงงาน)
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเชียงราย

18-25

ความเคลื่อนไหว

26-30

เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับหญ้าแฝก

ตามรอยศาสตร์พระราช “ ไม้ยางนากับหญ้าแฝก ”

โดย ประเดิมชัย แสงคุ้มษ์
อนุกรรมการด้านวิชาการติดตามและประเมินผล
โครงการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

เมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน พ.ศ. 2545 พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานพระราชดำริกับนายอำพล เสนาณรงค์ องคมนตรี ในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ณ ศาลาเริงวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ความว่า

“การปลูกหญ้าแฝกเพื่อเป็นแนวกันไฟ เป็นประโยชน์ที่สำคัญประการหนึ่งของหญ้าแฝกที่จะช่วยลดความเสียหายจากไฟป่า ไม่ว่าจะป็นป่าปลูกหรือป่าธรรมชาติ”

“ควรปลูกแฝกร่วมกับแปลงปลูกไม้ยืนต้นโดยเฉพาะบนภูเขาจะช่วยป้องกันการชะล้างดินและป้องกันไฟป่าได้ เพราะแฝกทนไฟ ใบจะสดตลอดปีและรากที่ยังลึกในดินจะช่วยดูดความชื้นไว้ ดังนั้นการปลูกแฝกเพื่อเป็นแนวกันไฟจะช่วยป้องกันไฟป่าในฤดูแล้ง”

“การปลูกยูคาลิปตัสและสนบนภูเขามักเกิดไฟไหม้ทุกปี ควรพิจารณาปลูกแฝกร่วม”

จากแนวพระราชดำริดังกล่าวข้างต้น หลายๆ หน่วยงานที่มีความรับผิดชอบ ในด้านการปลูกป่าและบำรุงรักษาป่า ไม่ว่าจะป็นหน่วยงานราชการ เช่น กรมป่าไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช รวมไปถึงหน่วยงานภาคเอกชน เช่น บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) และการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ฯลฯ ได้น้อมนำแนวพระราชดำริที่ได้พระราชทานไว้ไปปฏิบัติในการทำงานซึ่งได้ก่อให้เกิดเป็นผลดีอย่างยิ่ง กล่าวคือ ช่วยให้ต้นไม้ที่ปลูกไว้เจริญเติบโตได้เร็วขึ้น พร้อมทั้งลดปัญหาการเกิดไฟป่าได้เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นการลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานได้จำนวนมากไม่น้อย และที่สำคัญมากไปกว่านั้น คือ เราจะได้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สมบูรณ์กลับคืนมาในเวลาที่เรารวดเร็วมากยิ่งขึ้น เพราะปัญหาเรื่องไฟป่าได้ส่งผลให้ต้นไม้ที่ปลูกไว้ไม่สามารถเจริญเติบโตได้อย่างต่อเนื่อง จึงทำให้ต้องมีการบำรุงรักษาและใช้เวลาที่ยาวนานมากขึ้น กว่าจะได้ป่าที่สมบูรณ์ใกล้เคียงกับธรรมชาติดั้งเดิม

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมา กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช โดยศูนย์บริหารจัดการพัฒนาและรณรงค์การใช้
หญ้าแฝกด้านป่าไม้ที่ 2 จังหวัดสุโขทัย จึงได้ทดลองปลูกไม้ยางนากับหญ้าแฝก เพื่อเป็นการฟื้นฟูสภาพป่าให้กลับฟื้น
คืนสู่ธรรมชาติให้มีความสมบูรณ์ดังที่เป็นมาในอดีต พร้อมทั้งมีการเก็บข้อมูลด้านการเจริญเติบโตของต้นยางนาที่ปลูก
ไปพร้อมๆ กันด้วย

ไม้ยางนาจัดเป็นไม้ที่ค่อนข้างชอบน้ำ โดยทั่วไป
มักจะขึ้นอยู่ใกล้ๆ กับริมลำห้วยในป่าธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่
ดังนั้นการนำไม้ยางนากลับมาปลูกในพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมที่
ขาดความชุ่มชื้นในดินจึงมีส่วนทำให้เจริญเติบโตได้ช้ากว่า
ที่ควรจะเป็น การนำหญ้าแฝกมาปลูกร่วมไปพร้อมกับ
การปลูกป่าจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยเพิ่มความชุ่มชื้น
และธาตุอาหารให้แก่ดินที่เคยเสื่อมสภาพได้กลับมา
อุดมสมบูรณ์มากขึ้น ส่งผลให้ต้นยางนาที่ปลูกมีอัตรา
การเจริญเติบโตที่ค่อนข้างดี ข้อมูลทางวิชาการที่ศูนย์ฯ
ได้ทำการบันทึกไว้ทั้งในด้านความโตและความสูงของ
ต้นยางนาที่ปลูกร่วมกับหญ้าแฝกพันธุ์ร้อยเอ็ดเมื่อ
ปี พ.ศ. 2560 - 2564 รวมระยะเวลา 4 ปี พบว่ามีอัตรา
ความโตเฉลี่ยอยู่ที่ 23.77 เซนติเมตร โดยต้นที่ความโต
สูงสุดจะมีขนาดความโตอยู่ที่ 44 เซนติเมตร ซึ่งนับว่าอยู่ใน

เกณฑ์ที่ดีพอสมควร ในขณะที่ในด้านความสูงของต้นยางนานั้น
มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 462.4 เซนติเมตร และต้นที่สูงที่สุด
มีความสูง 955 เซนติเมตร ซึ่งนับเป็นรูปแบบของการฟื้นฟู
ป่าเสื่อมโทรมที่ได้ผลเป็นที่น่าพอใจเป็นอย่างยิ่ง สำหรับ
อัตราการรอดตายของไม้ยางนาที่ปลูกอยู่ที่ 95% สาเหตุ
ของการตายในสวน 5% นั้นมาจากถูกตัวคูนกัดกินราก
สำหรับปัญหาการเกิดไฟป่าแทบจะเรียกได้ว่า ไม่พบว่ามี
การเกิดขึ้นเลย เนื่องด้วยดินมีความชุ่มชื้นมากขึ้นกว่าเดิม
ด้วยระบบของรากหญ้าแฝกที่ยังลึกลงไปใต้ดินได้ช่วยอุ้มน้ำ
ไว้เป็นอย่างดีนั่นเอง พร้อมทั้งพื้นที่บริเวณหน้าแถวของ
หญ้าแฝกก็จะมีดินและธาตุอาหารไหลมากองทับถมอยู่
เป็นจำนวนมาก ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการเจริญเติบโตของ
ต้นยางนาได้เป็นอย่างดี

“ร่วมปลูกหญ้าแฝก ขวางแนวลาดชัน จะช่วยป้องกัน หน้าดินสูญหาย
ผิวดินอยู่ยั้ง มีพังทลาย ช่วยให้ป่าไม้ อุดมสมบูรณ์”

ไม้ยางนา ราชานั่งป่า กับหญ้าแฝก

จึงพอสรุปได้ว่า การปลูกหญ้าแฝกร่วมกับการปลูกป่านั้นจะช่วยให้ป่าที่ปลูกสามารถฟื้นคืนสภาพได้รวดเร็วกว่า ป่าปลูกที่ไม่มีหญ้าแฝกปลูกร่วมด้วย สำหรับหน่วยงานที่รับผิดชอบการปลูกป่าและบำรุงรักษาป่านั้น จึงควรให้ความสนใจที่จะน้อมนำแนวพระราชดำริการปลูกหญ้าแฝกร่วมกับการปลูกป่าไปใช้ประโยชน์ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ซึ่งท้ายที่สุดจะส่งผลดีกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยรวมได้เป็นอย่างดี

ผู้เรียบเรียงต้องขอขอบคุณ คุณปราบชนม์ สมใจ หัวหน้าศูนย์บริหารจัดการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝก ด้านป่าไม้ที่ 2 จังหวัดสุโขทัย ที่ได้กรุณาเก็บและรวบรวมข้อมูลทางวิชาการและภาพที่เกี่ยวข้องให้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ จึงส่งผลให้การเขียนบทความเรื่อง ตามรอยศาสตร์พระราชานี้ “ ไม้ยางนากับหญ้าแฝก ” มีความครบถ้วนสมบูรณ์ อันจะเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจได้นำไปพิจารณาใช้ต่อไป

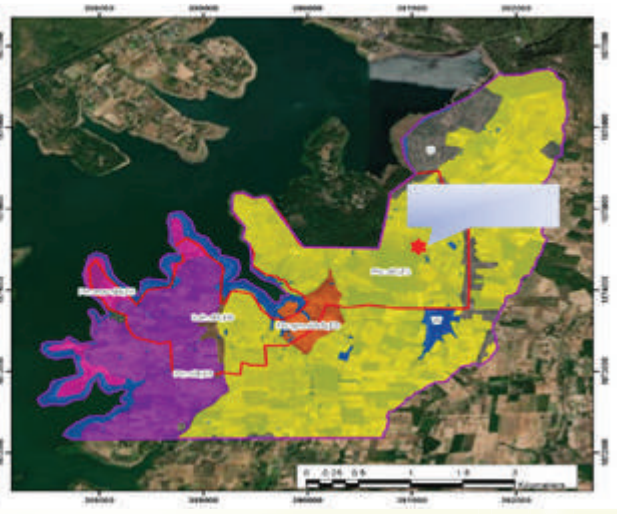
ขยายผลการใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝก

ผู้เขียนบทความ: ปัญจพร ตั้งศิริ นักวิชาการเกษตรปฏิบัติการ
 หัวหน้างานศึกษาและพัฒนาปรับปรุงบำรุงดิน
 ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

การดำเนินงานปลูกหญ้าแฝกของ นายสมชาย ทองดินนอก เกิดจากการน้อมนำแนวกระแสพระราชดำรัสของ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่ทรงตรัสว่า

“อยากให้ทุกคนปลูกหญ้าแฝก โดยไม่หวังผล แต่วันข้างหน้าจะดี”

แผนที่แสดงที่ตั้งแปลงเกษตรกรและชุดดิน

นอกจากนี้ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ส่งเสริมและสนับสนุนกล้าหญ้าแฝก พันธุ์สงขลา 3 จำนวน 10,000 กล้า เริ่มปลูกเมื่อปี พ.ศ. 2560 เป็นต้นมา จากจุดเริ่มต้นที่ได้รับสนับสนุนหญ้าแฝก เพื่อนำมาปลูกตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ด้วยความตั้งใจจริง จึงดำเนินการขยายพันธุ์เอง และดำเนินการปลูกจนครบ ในบริเวณสวนไม้ผล จำนวน 48 ไร่ และรอบสระน้ำ จำนวน 2 บ่อ โดยปลูกเป็นแนวขวางความลาดเทของพื้นที่ และดูแลรักษา

แนวคิดนำรัฐของ หมออดินสมชาย ทองดินนอก “การอนุรักษ์ดินและน้ำในพื้นที่ จนประสบความสำเร็จ ทำให้ได้ผลผลิตพืชสูง สร้างรายได้ให้ตนเอง ครอบครัว และเกษตรกรในหมู่บ้าน”

หญ้าแฝก เป็นพืชที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาดินเป็นอย่างยิ่ง พื้นที่ทำการเกษตรส่วนใหญ่ของประเทศมักมีปัญหาเรื่องของ “ดิน” กับ “น้ำ” ถ้าแหล่งน้ำอุดมสมบูรณ์ก็สามารถพัฒนาปรับปรุงบำรุงดินให้ดีขึ้น แต่หากขาดน้ำ การพัฒนาปรับปรุงดินให้ดีก็ยาก จึงมีการพัฒนาแหล่งน้ำโดยนำหญ้าแฝกเข้ามาช่วยกักเก็บน้ำ หรือป้องกันการพังทลายของหน้าดิน ในพื้นที่ที่ดินไม่กักเก็บน้ำ ปัจจุบันมีการนำหญ้าแฝกเข้าไปปลูกกันมากขึ้น เป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่า “หญ้าแฝก” มีความสำคัญต่อการพัฒนาดิน และเกษตรกรก็มองเห็นประโยชน์จากหญ้าแฝก ทำให้พื้นที่ไร่นาสวนผสมที่ห่างไกลจากแหล่งน้ำสามารถทำการเกษตร เอาตัวรอดได้ มีตัวอย่างให้เห็นแล้วมากมาย

“หญ้าแฝก กับแปลงไม้ผล” ในพื้นที่ทำกินของ หมออดินสมชาย ทองดินนอก ก็เป็นอีกตัวอย่างสำคัญที่ทำให้เห็นว่าหญ้าแฝกมีความสำคัญต่อการพัฒนาดินเป็นอย่างยิ่ง หมออดินสมชาย บอกว่า ในที่ดินทำกินของตนมีอยู่ทั้งหมด 52 ไร่ อยู่ในพื้นที่ที่มีความลาดชันสูง เสี่ยงต่อการขาดแคลนน้ำและการชะล้างพังทลายสูง เนื่องจากสภาพพื้นที่มีความลาดชัน 5 – 12 เปอร์เซ็นต์ พอถึงหน้าแล้งดินก็ไม่มีน้ำ ไม่กักเก็บน้ำ ตนเองจึงเริ่มจากการขุดสระเพื่อเก็บกักน้ำก่อน โดยขุดสระทั้งหมด 2 สระ และได้นำหญ้าแฝกมาปลูกครั้งแรก จำนวน 10,000 กล้า เริ่มนำมาปลูกรอบๆ สระ และขยายพันธุ์จนเต็มพื้นที่ รอบแปลงไม้ผล การปลูกหญ้าแฝกให้รอบพื้นที่สระน้ำ 2 สระต้องใช้กล้าพันธุ์แฝกหลายหมื่นกล้า จึงใช้วิธีการขยายพันธุ์หญ้าแฝกไปทีละน้อย หลังจากทีหญ้าแฝกโตระดับหนึ่ง ปัญหาเรื่องดินไหลลงกันสระก็ไม่เกิดแล้ว ขอบบ่อก็ไม่แตก เป็นเพราะรากของหญ้าแฝกช่วยพยุงไว้ จึงหันมาพัฒนาที่ดินในส่วนอื่นๆ ต่อไป โดยการปลูกหญ้าแฝกล้อมรอบแปลงไม้ผล

“ผมยืนยันได้เลยครับว่า รากหญ้าแฝกสามารถกักเก็บน้ำได้จริง”

หมออดินสมชาย บอกด้วยว่า พอถึงฤดูแล้ง หญ้าแฝกจะดึงน้ำที่สะสมไว้ด้านล่างมาเลี้ยงไม้ผลได้ ไม่ต้องกลัวว่ารากหญ้าแฝกจะไปแย่งอาหารจากต้นไม้อื่นๆ เพราะรากหญ้าแฝกจะอยู่ในแนวตื้น ไม่มีการแพร่กระจาย รากจะดึงตรงลงล่างอย่างเดียว แต่ถ้าเป็นพืชทั้งหลายระบบรากจะแผ่ ถือเป็นข้อดีของหญ้าแฝก พอช่วงฤดูน้ำไหลหลาก รากหญ้าแฝกจะช่วยเก็บน้ำใต้ดินได้ ระบบรากหญ้าแฝกยาวลงไปเกือบ 5 เมตร หรือมากกว่า 5 เมตร

ในพื้นที่ทำกินทั้งหมด 52 ไร่ มีบ่อน้ำ 2 บ่อ แบ่งพื้นที่ปลูกไม้ผล 48 ไร่ และปลูกหญ้าแฝกรอบแปลง ไม้ผล เป็นแนวขวางความลาดเทของพื้นที่ ปีแรกปลูกหญ้าแฝกตามแนวขวางความลาดเทของพื้นที่ คือ เริ่มปลูก ราวเดือนกรกฎาคมถึงเดือนธันวาคมก็ตัดใบหญ้าแฝกด้วยเครื่องตัดหญ้า เอาใบหญ้าแฝกคลุมดินไว้ป้องกันวัชพืชอื่น ขึ้นปกคลุม รักษาความชื้นให้กับดินและสามารถย่อยสลายกลายเป็นปุ๋ยบำรุงดินได้เป็นอย่างดี หมอдинสมชาย เล่าว่า ช่วงที่ไม่ผลยังไม่ได้ผลผลิตก็มีตัวสำรองในการสร้างรายได้ นั่นก็คือ เลี้ยงเป็ด เลี้ยงห่าน เลี้ยงไก่ จะได้ไข่จากเป็ดและไก่ ทุกเดือน ในบ่อน้ำเลี้ยงปลา ปลูกพืชผักไว้กินเอง ที่เหลือเก็บขาย จะมีพ่อค้าเข้ามาสั่งซื้อถึงบ้าน พอผลไม้ออกก็จะได้ รายได้จากผลไม้อีกทางหนึ่ง ผลไม้ที่ปลูกไว้ก็มี น้อยหน่า กระท้อน ลำไย ส้มโอ ฝรั่ง มะไฟ มะม่วง มะขาม กัลย มะละกอ หม่อนกินผล เป็นต้น หลากหลายชนิด

การปรับเปลี่ยนวิธีคิดจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวมาเป็นเกษตรผสมผสานตามแนวพระราชดำริ ด้วยการปลูก ไม้ผล ขุดบ่อเลี้ยงปลา ทำแปลงผัก เลี้ยงสัตว์ เพื่อให้ทุกอย่างเอื้อประโยชน์แก่กัน หลังจากนั้นผลจากการปลูกหญ้าแฝก ก็นำชีวิตใหม่มาให้ รากหญ้าแฝกช่วยกักเก็บน้ำไว้ใต้ดิน เพราะเคยขุดบ่อเก็บน้ำ แต่พอฤดูแล้ง น้ำก็แห้ง ดินก็แตก เก็บน้ำไม่อยู่ ต้นไม้ตายเกือบหมด พอนำหญ้าแฝกมาปลูกบริเวณขอบบ่อก็สามารถเก็บน้ำไว้ใช้ได้ตลอดจนผ่านฤดูแล้ง **“การปลูกพืชทำสวนใช้วิธีหลากหลายจะดีกว่า อย่างเน้นการปลูกเชิงเดี่ยว เพราะไม่รู้ว่าจะอนาคตในวันข้างหน้าจะเกิด การเปลี่ยนแปลงอย่างไร”**

จากการปลูกหญ้าแฝกของนายสมชาย ทองดินนอก ทำให้ได้รับประโยชน์ ดังนี้ หญ้าแฝกช่วยจับยึดดินบริเวณคันบ่อน้ำในสวน ทำให้น้ำสามารถเก็บกักน้ำไว้ได้ตลอดทั้งปี หญ้าแฝกช่วยการป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน รากหญ้าแฝกสามารถยึดดิน ป้องกันดินตามขอบสระไม่ให้เกิดการพังทลาย รากหญ้าแฝกยังช่วยระเบิดดิน ช่วยให้ดินที่แน่น แข็ง ทึบ ร่วนซุยขึ้น รากหญ้าแฝกช่วยอุ้มน้ำ ดูดน้ำใต้ดิน เพิ่มความชื้นในดิน สังเกตได้จากดินที่อยู่บริเวณใกล้เคียงหญ้าแฝก จะมีความชื้นสูงกว่าดินบริเวณที่ไม่ได้ปลูกหญ้าแฝก นอกจากนี้ยังสังเกตพบว่า น้ำจะมีจุลินทรีย์ที่มีประโยชน์ในดินเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะจุลินทรีย์ที่สามารถตรึงไนโตรเจนจากอากาศได้บริเวณรากหญ้าแฝก ทำให้หญ้าแฝกและพืชบริเวณใกล้เคียงมีความเขียวมากกว่าบริเวณอื่นๆ

นอกจากนี้ นายสมชาย ทองดินนอก ยังให้ความสำคัญกับสังคมชุมชน และสิ่งแวดล้อม โดยทำหน้าที่เป็นหมอดินอาสาประจำตำบล เป็นศูนย์เรียนรู้ การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ประมงอาสา ปศุสัตว์อาสา กรรมการหมู่บ้าน ทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม เป็นผู้มีความซื่อสัตย์และรักษา ขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นผู้ผู้นำในการส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝกให้แก่เกษตรกรในพื้นที่ เครือข่ายหมอดิน และอาสาสมัครเกษตร โดยการสนับสนุน พันธุ์หญ้าแฝกให้แก่เครือข่าย และแนะนำการปลูกหญ้าแฝก และการขยายพันธุ์หญ้าแฝกให้แก่เครือข่าย เป็นต้น

จากการเก็บตัวอย่างดินในพื้นที่ของนายสมชาย ทองดินอก ภายหลังจากการปลูกหญ้าแฝกเพื่อวิเคราะห์หาค่าความเป็นกรด-ด่างของดิน ปริมาณอินทรีย์วัตถุ และธาตุอาหารที่เป็นประโยชน์ต่อพืช พบว่าดินมีค่าความเป็นกรด-ด่างของดิน (pH) เท่ากับ 6.7 ดินมีความเป็นกรดเล็กน้อย ซึ่งอยู่ในช่วงที่เหมาะสมกับการเจริญเติบโตของพืช ปริมาณอินทรีย์วัตถุในดินมีปริมาณเท่ากับ 2.88 เปอร์เซ็นต์ อยู่ในระดับปานกลาง และพบว่ามีปริมาณ P และ K ที่เป็นประโยชน์อยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน ซึ่งมีความเข้มข้นเท่ากับ 20 และ 52 mg/kg ตามลำดับซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับดินก่อนการปลูกหญ้าแฝกแล้ว ทำให้เป็นที่ประจักษ์ว่าหญ้าแฝกช่วยเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ให้แก่ดินได้เป็นอย่างดี

การใช้ประโยชน์หญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ

1. มีการปลูกหญ้าแฝกรอบสระน้ำ ทั้งหมด 2 บ่อ โดยการปลูกรอบสระที่ระยะห่าง 5 เซนติเมตร สระที่ 1 ปลูกความยาวประมาณ 200 เมตร จำนวน 2 แถว รวมประมาณ 400 เมตร ส่วนสระที่ 2 ปลูกความยาวประมาณ 120 เมตร จำนวน 2 แถว รวมประมาณ 720 เมตร รวมทั้งสิ้นประมาณ 1,120 เมตร
2. ปลูกรอบแปลงไม้ผลเป็นแถวขวางความลาดเท จำนวน 1 แถว ความยาวประมาณ 800 เมตร
3. ปลูกตามถนน ความยาวประมาณ 220 เมตร

หญ้าแฝกกับงานหัตถกรรม

โดย ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
จังหวัดฉะเชิงเทรา

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงพระราชทานพระราชดำริในการแก้ไขปัญหาเรื่องดิน ทั้งในแง่ของการแก้ไขปัญหาดินเสื่อมโทรมขาดคุณภาพ ทรงตระหนักถึงการพังทลายของดินและการสูญเสียหน้าดินที่อุดมสมบูรณ์พระองค์ทรงได้พระราชทานพระราชดำริให้ศึกษา “หญ้าแฝก” เพื่อป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน และอนุรักษ์ความชุ่มชื้นไว้ในดิน รวมทั้งใช้ประโยชน์ด้านอื่นๆ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 เป็นต้นมา ทรงให้ทุกหน่วยงานรวมถึงหน่วยงานราชการที่มีศักยภาพในการขยายพันธุ์ให้ความร่วมมือกับกรมพัฒนาที่ดินในการผลิตกล้าหญ้าแฝก และแจกจ่ายกลุ่มเป้าหมายให้เพียงพอ

หญ้าแฝกมีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Chrysopogon zizanioides* (L) Roberty ชื่อสามัญคือ Vetiver Grass เป็นพืชตระกูลหญ้าที่พบอยู่ทั่วไปตามภาคต่างๆ ของประเทศไทยทั้งในที่ลุ่มจนถึงที่ดอน เจริญเติบโตได้ในดินเกือบทุกชนิด ทนต่อสภาพความแห้งแล้ง เป็นพืชที่ขึ้นเป็นกอหนาแน่น มีระบบรากลึก เจริญเติบโตในแนวตั้งมากกว่าออกทางด้านข้าง จึงไม่เป็นอุปสรรคต่อพืชที่ปลูกข้างเคียง มีรากจำนวนมากจึงทนแล้งได้ดี เมื่อปลูกติดต่อกันเป็นแนวยาวเป็นเสมือนกำแพงที่ตัดตะกอนดินและน้ำ ช่วยรักษาหน้าดิน ทำให้ดินมีความชุ่มชื้น

ลักษณะของหญ้าแฝก

หญ้าแฝก เป็นพืชใบเลี้ยงเดี่ยวตระกูลหญ้า เช่นเดียวกับข้าวโพด ข้าวฟ่าง อ้อย หญ้าแฝกที่พบในสภาพธรรมชาติมีถิ่นกำเนิดตามพื้นที่ราบลุ่มน้ำท่วมตามแหล่งน้ำธรรมชาติ ริมหนองบึงและในป่า แต่เมื่อนำพันธุ์ที่ได้คัดเลือกแล้วไปปลูกในพื้นที่ต่างๆ ทั่วโลก ปรากฏว่า ขึ้นได้เกือบทุกสภาพพื้นที่ หญ้าแฝกสามารถเจริญเติบโตได้ในสภาพภูมิประเทศที่เป็นที่ราบใกล้เคียงระดับน้ำทะเล ถึงพื้นที่ภูเขาสูงที่ระดับ 2,000 เมตรจากระดับน้ำทะเล หรือในพื้นที่ดินเปรี้ยว ดินต่ง ดินเค็ม ดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำรวมทั้ง พื้นที่ที่มีปริมาณน้ำฝนน้อย 200 มิลลิเมตร ถึงพื้นที่ที่มีฝนตกชุก 3,900 ถึง 5,000 มิลลิเมตร และพื้นที่สภาพภูมิอากาศหนาวเย็น -9 องศาเซลเซียส ถึงอากาศร้อนจัด 45 องศาเซลเซียส

คุณสมบัติที่ดีของหญ้าแฝก

1) หญ้าแฝกมีการแตกหน่อ รวมเป็นกอและเบียดกันแน่น กอมีความแข็งแรง ตั้งตรง และไม่แผ่ขยายด้านข้าง รบกวนพืชอื่น แผ่ขยายโดยรอบกอเพียง 50 เซนติเมตร จึงไม่เป็นอุปสรรคต่อพืชที่ปลูกข้างเคียง สามารถปลูกติดต่อกันเป็นแนวยาวเหมือนรั้ว หรือ **“กำแพงธรรมชาติที่มีชีวิต”** ซึ่งจะช่วยกักเก็บตะกอนที่ถูกน้ำพัดพามาให้ติดอยู่กับแถวหญ้าแฝก รวมทั้งชะลอความเร็วของน้ำ ทำให้น้ำซึมลงได้ดินได้มากขึ้น

2) หญ้าแฝกเป็นพืชใบเลี้ยงเดี่ยว แต่อายุยืนอยู่ได้หลายปี เพราะมีการแตกหน่อใหม่ และไม่ต้องดูแลมาก

3) หญ้าแฝกมีข้อที่ลำต้นถี่ และเกิดจากการย่นปล้อง สามารถขยายพันธุ์โดยใช้หน่อได้ตลอดปี

4) หญ้าแฝกขยายพันธุ์ด้วยเมล็ดได้ยาก จึงไม่แพร่พันธุ์เหมือนวัชพืช ทำให้สามารถควบคุมการแพร่ขยายได้ เนื่องจากเมล็ดหญ้าแฝกมีระยะพักตัวและมีอายุขัย จึงมีโอกาสนอกน้อยมาก

5) หญ้าแฝกมีใบยาว เมื่อตัดสามารถแตกใหม่ได้ง่าย ใบคม แข็งแรง และทนทานต่อการย่อยสลาย สามารถนำไปคลุมดินเพื่อรักษาความชื้นรอบต้นไม้หรือแปลงผักได้ดี

6) หญ้าแฝกมีระบบรากยาวและแตกแขนงเป็นรากฝอยจำนวนมาก หยั่งลึกลงไปใต้ดินเป็นแนวตั้ง ประสานกันอย่างหนาแน่นช่วยยึดดิน ป้องกันการพังทลายของดินและรากมีลักษณะอวบสามารถอุ้มน้ำได้ดี เมื่อนำมาปลูกชิดติดกันเป็นแถวยาวจะทำหน้าที่คล้ายม่านใต้ดิน ทำให้น้ำไหลซึมลงดินช่วยกักเก็บน้ำและเพิ่มความชุ่มชื้นในดิน นอกจากนี้ระบบรากยังสามารถกรองของเสีย เช่น สารเคมีกำจัดศัตรูพืชไม่ให้ไหลลงสู่แหล่งน้ำอีกด้วย

7) บริเวณรากหญ้าแฝก เป็นที่อาศัยของเชื้อจุลินทรีย์ที่มีประโยชน์หลายชนิดในดิน

8) หญ้าแฝกสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้ดี และมีความทนทานต่อโรคพืชทั่วไป

9) หญ้าแฝกมีส่วนที่เจริญอยู่ต่ำกว่าผิวดิน ช่วยให้สามารถอยู่รอดได้ต่อสภาพต่าง ๆ ดีกว่า

10) นำไปใช้ประโยชน์ด้านอนุรักษ์ดินและน้ำได้ง่าย ไม่ซับซ้อน ลงทุนน้อย ผู้ปลูกสามารถนำไปปฏิบัติได้ด้วยตนเอง เป็นกำแพงธรรมชาติป้องกันดินพังทลายได้

ประโยชน์ของหญ้าแฝก

1. ด้านการอนุรักษ์ดินและน้ำ ป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน แอวหญ้าแฝกช่วยกักเก็บตะกอนดิน ลดความแรงของน้ำที่ไหลบ่า ช่วยกักเก็บน้ำไว้ในดินและพื้นที่ตอนบน ลดการสูญเสียธาตุอาหารพืชจากพื้นที่
2. ด้านฟื้นฟูและปรับปรุงดิน เพิ่มอินทรีย์วัตถุแก่ดิน รักษาความชื้นในดิน ช่วยให้ดินมีการระบายน้ำดีขึ้น ทำให้ดินโปร่งและระบายอากาศของดินดี เพิ่มกิจกรรมของจุลินทรีย์ในดิน
3. ด้านรักษาสภาพแวดล้อม ช่วยรักษาคุณภาพน้ำและแหล่งน้ำ ดูดซับโลหะหนักจากสภาพแวดล้อม ช่วยในการบำบัดและกรองน้ำเสีย ป้องกันการพังทลายของไหลถล่ม
4. ด้านการทำหัตถกรรม ใช้ใบหญ้าแฝกมาทำหญ้าแฝกมุงหลังคา ใช้ใบหญ้าแฝกในการจักสาน

งานหัตถกรรม

งานหัตถกรรมเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็น ภูมิปัญญา วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ในแต่ละท้องถิ่นที่มีการนำวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ จากการจักรสาน ถัก และทอเพื่อใช้สอยในวิถีชีวิตอย่างกลมกลืน ตลอดจนภูมิปัญญาที่เด่นชัดออกมาเป็นรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่สะท้อนถึงเอกลักษณ์แต่ละท้องถิ่น

หญ้าแฝกกับงานหัตถกรรม

ขั้นตอนกระบวนการออกแบบและการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจากใบหญ้าแฝก 5 ขั้นตอน ได้แก่ การสร้างความคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ใหม่ การกลั่นกรองความคิด การพัฒนาแนวความคิดและทดสอบแนวความคิด การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การทดสอบตลาด

การผลิตการแปรรูปใบหญ้าแฝกนั้นสามารถทำได้หลายวิธี ผู้เขียนจะขอกล่าวถึงวิธีการและเทคนิคการแปรรูปใบหญ้าแฝกจำแนกได้ 5 วิธี ได้แก่ การสาน การถัก การมัด การพัน และ การพันเกลียว

การจักสานจากเส้นใยพืช จากต้นกกและหญ้าแฝก ทางหน่วยงานพัฒนาชุมชน จึงนำใบหญ้าแฝกพันธุ์สุราษฎร์ธานี เพราะมีคุณสมบัติเหนียวแต่อ่อนนุ่ม ไม่แข็งกระด้าง หักง่ายเหมือนพันธุ์อื่นๆ ที่มีอยู่ในชุมชน มาใช้ให้เกิดประโยชน์ และสร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือนอีกทางหนึ่ง โดยจะนำมาทำการจักสานให้เป็นเครื่องใช้ต่างๆ มีความสวยงามเป็นธรรมชาติ ในการจักสานนั้นจะมีลายให้เลือกหลายลายด้วยกัน นำมาจักสานและพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ อาทิเช่น กระบุง กระเป๋า ตะกร้า หมวก กล่องกระดาษทิชชู กล่องใส่ที่ดับกลิ่น ที่ใส่แก้วเยติ และพวงกุญแจจากหญ้าแฝก เป็นต้น

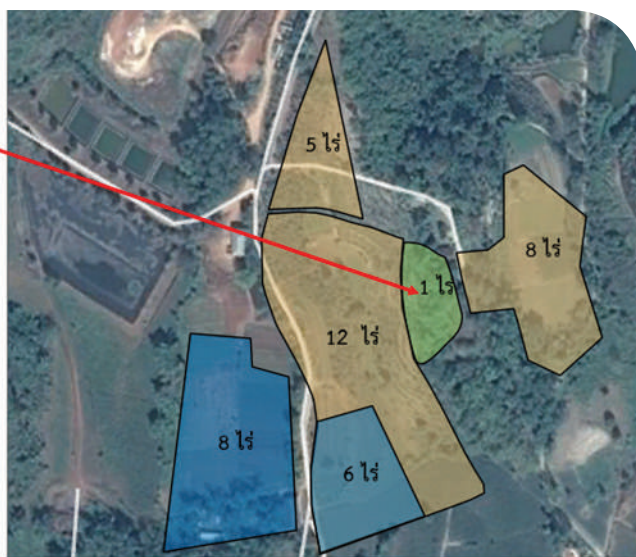
การใช้ประโยชน์จากใบหญ้าแฝกในงานหัตถกรรม

ใบหญ้าแฝกที่นำมาใช้ประโยชน์ในการทำเป็นผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ต่างๆ จะต้องใช้ใบหญ้าแฝกที่มีคุณลักษณะแตกต่างกันออกไปตามลักษณะของกรรมวิธีการผลิต ดังนั้น การเตรียมหญ้าแฝกเพื่อนำมาใช้ในการทำผลิตภัณฑ์ เป็นขั้นตอนที่สำคัญของการที่จะใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝกทั้งทางด้านการอนุรักษ์บำรุงดินและเพื่อเพิ่มมูลค่าได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเก็บเกี่ยวใบหญ้าแฝกเพื่อนำมาทำผลิตภัณฑ์หัตถกรรมควรเลือกตัดในช่วงฤดูฝน ทุก 2 เดือน โดยคำนึงถึงความยาวของใบประมาณ 80 เซนติเมตร หรือใบที่ไม่แก่จนเกินไป ใบหญ้าแฝกที่อ่อนเมื่อนำมาทำผลิตภัณฑ์จะได้เส้นใบที่ละเอียดอ่อนนุ่ม ถ้าเป็นใบแก่จะทำให้ได้งานเส้นใบใหญ่และหยาบ

โครงการปลูกและศึกษาพันธุ์หญ้าแฝก โครงการพัฒนาอยตุง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

โดย ทีมงานหญ้าแฝก
โครงการพัฒนาอยตุง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

พื้นที่รวม 40 ไร่

■ แฝกปลูกลงดูเพาะ ■ แฝกปลูกลงแปลงดิน ■ สำนักงาน

ที่ตั้งโครงการปลูกและ
ศึกษาพันธุ์หญ้าแฝก
หมู่ที่ 11 บ้านห้วยไคร้เหนือ
ตำบลห้วยไคร้ อำเภอมะนัง
จังหวัดเชียงราย 57220

หลักการและเหตุผล

เมื่อสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงมีพระราชกระแสรับสั่งว่า **“ฉันจะปลูกป่าบนดอยตุง”** ดังนั้น โครงการพัฒนาดอยตุง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเชียงราย จึงเกิดขึ้น ตามพระราชปณิธานของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าสุทนต์มณี ให้อำเภอแม่ฟ้าหลวงฯ ดำเนินการปลูกป่าสร้างคน เพื่อพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนคุณภาพชีวิตของประชากรชาวไทยภูเขาและชาวพื้นราบให้ดีขึ้น

โครงการปลูกและศึกษาพันธุ์หญ้าแฝก ซึ่งเป็นกิจกรรมหนึ่งในโครงการพัฒนาดอยตุงฯ เริ่มขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2535 เมื่อสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี มีพระราชดำริให้นำหญ้าแฝกมาทดลองปลูก ตามที่ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงแนะนำต่อพระองค์ จนถึง ปัจจุบันการปลูกหญ้าแฝกยังคงใช้แก้ปัญหาการพังทลายและเลื่อนไหลของดิน ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ของโครงการพัฒนา ดอยตุงฯ ได้เกือบทุกกรณี เช่น เมื่อมีการปรับปรุงหรือสร้างถนนใหม่ การก่อสร้างอาคารสถานที่ การขุดสระน้ำ การทำเกษตรกรรมในพื้นที่ลาดชัน และการเปลี่ยนเส้นทางน้ำตามธรรมชาติ เป็นต้น

ปัจจุบัน ผลจากการนำต้นหญ้าแฝกปลูกในพื้นที่โครงการพัฒนาดอยตุงฯ แนวต้นหญ้าแฝกที่ปลูก เบียดแน่นไว้สามารถช่วยปกคลุมหน้าดิน และยึดเกาะหน้าดินป้องกันการเลื่อนไหล พร้อมทั้งสร้างความอุดมสมบูรณ์ ให้กับสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี ซึ่งทำให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน รวมทั้งราษฎรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ โครงการพัฒนาดอยตุงฯ ยอมรับคุณค่าและประโยชน์ของต้นหญ้าแฝกและเสาะแสวงหาพันธุ์หญ้าแฝก เพื่อนำ ไปปลูกในพื้นที่ที่มีปัญหาดินเลื่อนไหล อันเกิดจากการชะล้างของแรงน้ำไหล และในบางกรณีเพื่อป้องกันการชะล้าง บูดหรือป้องกันการเลื่อนไหลของสารพิษหรือสิ่งโสโครกลงแหล่งน้ำ

ดังนั้น โครงการปลูกและศึกษาพันธุ์หญ้าแฝก ยังคงมีการปลูกและขยายพันธุ์ต้นหญ้าแฝกอย่างต่อเนื่อง สำหรับใช้ในกิจกรรมต่างๆ ของโครงการ ซึ่งเป็นการอนุรักษ์ดินและน้ำ ป้องกันการพังทลาย และการเลื่อนไหล ของหน้าดินเพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาปรับปรุงเส้นทางถนน เส้นทางน้ำและพื้นที่ทำกินของราษฎร และ เพื่อเป็นแหล่งผลิตกล้าพันธุ์สำหรับแจกจ่ายให้แก่ผู้ร้องขอที่เป็นกลุ่มเป้าหมายโครงการ เพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสืบสานพระราชปณิธานของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี พร้อมกับสนองพระราชประสงค์ ของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี องค์ประธาน กิตติมศักดิ์ของมูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ ในการแก้ไขปัญหาการพังทลายของดิน และอนุรักษ์ดินและน้ำในพื้นที่ โครงการพัฒนาดอยตุงฯ และพื้นที่ข้างเคียง ที่มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ กำลังทำกิจกรรม เพื่อแก้ไขความ ทุกข์ยากของผู้ด้อยโอกาส โดยนำทฤษฎีดอยตุงไปประยุกต์ใช้
2. เพื่อส่งเสริมให้ราษฎร องค์กรปกครองท้องถิ่น องค์กรปกครองจังหวัด และหน่วยงานต่างๆ ของภาครัฐ ในพื้นที่โครงการพัฒนาดอยตุงฯ และพื้นที่นอกโครงการ ร่วมดำเนินกิจกรรมพัฒนาและรณรงค์ ให้เห็นถึงคุณค่าของหญ้าแฝก และนำหญ้าแฝกไปใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ
3. เพื่อเป็นแหล่งให้ความรู้ทางด้านวิชาการ และแหล่งผลิตพันธุ์หญ้าแฝกสำหรับผู้สนใจทั้งในและ นอกประเทศในการนำหญ้าแฝกไปใช้ประโยชน์ เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรดินและน้ำ

เป้าหมาย

1. เพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ ปกป้องป้องกันการเลื่อนไหลของหน้าดินและดักตะกอนดินไหลลงแหล่งน้ำและป้องกันดินเลื่อนไหลในพื้นที่ลาดชัน ในพื้นที่โครงการพัฒนาโดยตุงฯ และพื้นที่โครงการที่ดำเนินงานร่วมกิจกรรมกับโครงการพัฒนาโดยตุงฯ จำนวน 900,000 ต้น / ปี
2. เพื่อสนับสนุนต้นพันธุ์หญ้าแฝกสำหรับหน่วยงาน หรือราษฎรที่ต้องการนำหญ้าแฝกไปใช้แก้ปัญหาการพังทลายของหน้าดินและการเลื่อนไหลของดิน จำนวน 2,100,000 ต้น / ปี

การดำเนินงานโครงการปลูกและศึกษาพันธุ์หญ้าแฝก

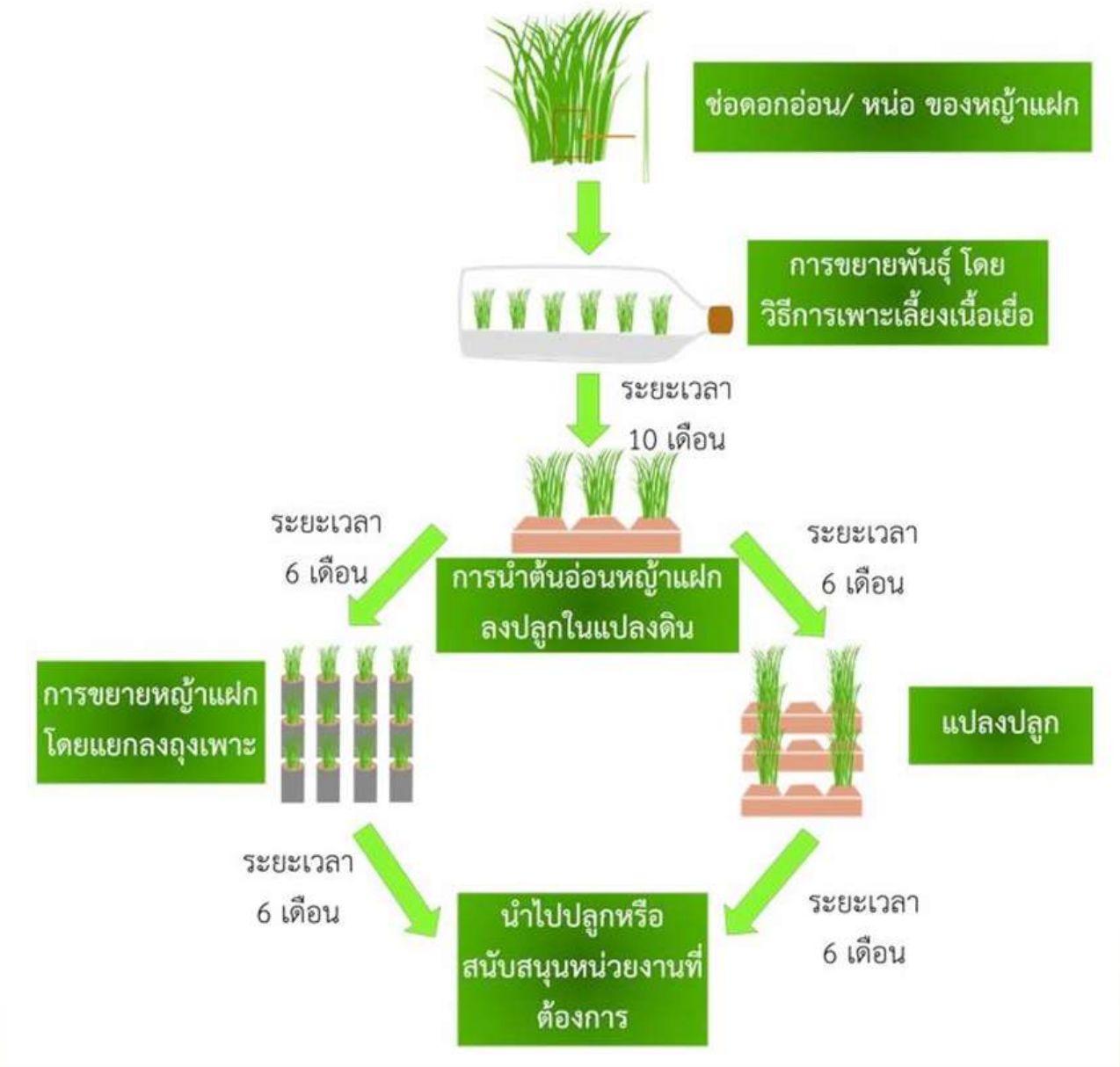
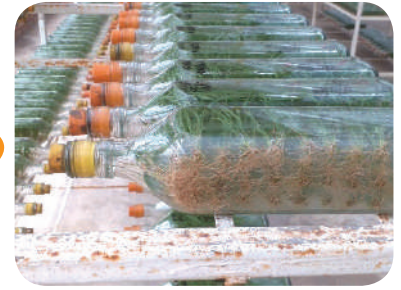
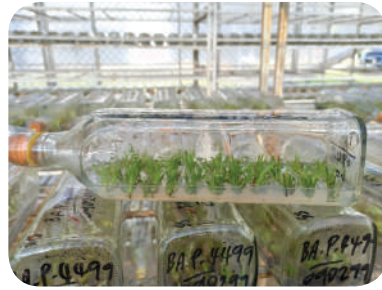
การขยายพันธุ์หญ้าแฝก

ปัจจุบันการขยายพันธุ์ที่ดำเนินงานในโครงการมี 2 แบบ คือ

1. การขยายพันธุ์โดยการแยกหน่อ คือ การขุดต้นพันธุ์ที่มีอยู่ในแปลงปลูกที่ได้จากต้นเพาะเนื้อเยื่อหรือแปลงสำรองพันธุ์ นำมาแยกหน่อขยายชำลงแปลงหรือถุงเพาะ
2. การขยายพันธุ์โดยการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ คือ การคัดต้นพันธุ์เข้าแล็บเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ เพื่อให้ได้ต้นพันธุ์ดีในจำนวนที่ต้องการ ปลอดภัยและระยะเวลาที่เหมาะสม

การขยายพันธุ์โดยการแยกหน่อ

การขยายพันธุ์โดยการแยกหน่อ

โครงการรวบรวมและศึกษาพันธุ์หญ้าแฝก

โครงการปลูกและศึกษาพันธุ์หญ้าแฝก มีการรวบรวมพันธุ์หญ้าแฝกที่น่าสนใจตามแหล่งต่างๆ ทั้งในและนอกประเทศ เพื่อศึกษาลักษณะพันธุ์และการเจริญเติบโตและทดลองปลูกในพื้นที่โครงการ ปัจจุบันมีอยู่ 14 พันธุ์ ดังนี้

1. หญ้าแฝก พันธุ์ห้วยขาแข้ง
2. หญ้าแฝก พันธุ์สุราษฎร์ธานี
3. หญ้าแฝก พันธุ์แม่เตี๊ยะ
4. หญ้าแฝก พันธุ์ปางกว้าง
5. หญ้าแฝก พันธุ์เชียงใหม่
6. หญ้าแฝก พันธุ์ดอยตุง
7. หญ้าแฝก พันธุ์ญี่ปุ่น
8. หญ้าแฝก พันธุ์อินเดีย
9. หญ้าแฝก พันธุ์อินโดนีเซีย
10. หญ้าแฝก พันธุ์ศรีลังกา
11. หญ้าแฝก พันธุ์ใหม่ห้วยหวาย
12. หญ้าแฝก พันธุ์มอญใต้
13. หญ้าแฝก พันธุ์พระราชทาน
14. หญ้าแฝก พันธุ์แม่แฮ

ปัจจุบัน พันธุ์หลักที่ทางโครงการมีการขยายพันธุ์เพื่อใช้งานและแจกจ่ายสนับสนุนสำหรับหน่วยงานต่างๆ และราษฎรทั่วไป มี 3 พันธุ์ คือ พันธุ์ห้วยขาแข้ง พันธุ์สุราษฎร์ธานีและพันธุ์แม่เตี๊ยะ

- ▶ **พันธุ์ห้วยขาแข้ง** เป็นพันธุ์หลักที่ใช้ในการแจกจ่ายสนับสนุน เนื่องจากเป็นพันธุ์ที่ทางโครงการได้มีการศึกษาพันธุ์แล้วว่าเป็นต้นพันธุ์ดีที่เจริญเติบโตเร็ว มีระบบรากที่แข็งแรงหยั่งลึก ยึดอนุภาคดินดี เจริญเติบโตดี ภายใต้การดูแลรักษาในระดับต่ำ มีใบแข็งแรงสมบูรณ์ใช้ประโยชน์ได้และสามารถทนต่อสภาพพุ่มเงาได้ดีกว่าพันธุ์อื่น
- ▶ **พันธุ์สุราษฎร์ธานีและพันธุ์แม่เตี๊ยะ** เป็นพันธุ์ที่ปลูกเพื่อเก็บส่วนรากของหญ้าแฝกเพื่อสนับสนุนรากหญ้าแฝกโครงการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพจากสารสกัดหญ้าแฝก มูลนิธิทันตนวัตกรรม ในพระบรมราชูปถัมภ์ ส่วนต้นพันธุ์ยังใช้เพื่อแจกจ่ายสนับสนุนด้วย ซึ่งเริ่มขยายพันธุ์เพื่อใช้งานในปี 2563 จนถึงปัจจุบัน

ผลการดำเนินงานสนับสนุนต้นพันธุ์หญ้าแฝกปี พ.ศ. 2540 - 2564

ลำดับ ที่	ปีงบประมาณ (พ.ศ.)	ผลการดำเนินงานสนับสนุนต้นพันธุ์หญ้าแฝกปี พ.ศ. 2540 - 2564 (จำนวนต้น)			
		ปลูกหญ้าแฝกป้องกันดิน เลื่อนไหลพื้นที่ลาดชันใน พื้นที่โครงการปลูกขาน้ำมัน โครงการปลูกป่าสร้างคนฯ และโครงการของมูลนิธิชัย พัฒนาทั่วประเทศ	ปลูกหญ้าแฝกเป็นชั้นบันได ในหมู่บ้านและพื้นที่สูง เพื่อ ป้องกันการเลื่อนไหลของ หน้าดินและดักตะกอนดิน ไหลลงแหล่งเก็บน้ำในพื้นที่ โครงการพัฒนาโดยดูง	สนับสนุนหญ้าแฝกให้ หน่วยงานต่างๆ และ ราษฎรทั่วไปที่ต้องการ หญ้าแฝกเพื่อนำไปใช้ ประโยชน์	รวม
1	2540		19,756,002	2,380,715	22,136,717
2	2541		12,046,006	5,196,627	17,242,633
3	2542 *		3,000,000	2,300,000	5,300,000
4	2543 *		3,260,000	600,000	3,860,000
5	2544 *		2,250,000	300,000	2,550,000
6	2545 *		2,000,000	200,000	2,200,000
7	2546		1,145,150	1,141,200	2,286,350
8	2547		2,106,600	2,314,950	4,421,550
9	2548		2,472,250	1,682,240	4,154,490
10	2549		1,300,500	1,226,700	2,527,200
11	2550		1,122,000	1,049,500	2,171,500
12	2551	5,825,000	294,400	491,000	6,610,400
13	2552	4,700,000	70,500	846,000	5,616,500
14	2553	3,451,000	350,000	450,000	4,251,000
15	2554	2,100,000	482,000	607,400	3,189,400
16	2555	1,770,000	613,500	1,367,000	3,750,500
17	2556	4,060,000	292,000	482,620	4,834,620
18	2557	4,060,000	208,000	795,500	5,063,500
19	2558	3,350,000	184,000	234,000	3,768,000
20	2559	1,770,000	219,000	1,408,400	3,397,400
21	2560	3,480,000	698,550	592,500	4,771,050
22	2561	1,455,000	1,600,600	1,848,910	4,904,510
23	2562	530,000	671,000	1,842,200	3,043,200
24	2563	1,464,000	121,000	1,455,700	3,040,700
25	2564	175,000	344,200	1,726,900	2,246,100
รวม		38,190,000	56,607,258	32,540,062	127,337,320

หมายเหตุ : * เป็นข้อมูลจากแผนประมาณการประจำปี เนื่องจากไม่มีข้อมูล

แปลงรวมพันธุ์โครงการปลูกและศึกษาพันธุ์หญ้าแฝก โครงการพัฒนาตอยตุ่งฯ

ต้นพันธุ์หญ้าแฝกในถุงเพาะและในแปลงเตรียมพร้อมแจกจ่ายสนับสนุน

ภาพตัวอย่างจากหน่วยงานต่างๆ และชาวบ้าน ที่ขอรับการสนับสนุนต้นพันธุ์หญ้าแฝก

การปลูกหญ้าแฝกป้องกันการพังทลายของหน้าดิน

การปลูกหญ้าแฝกกำกับแปลง ช่วงระยะห่างระหว่างแถวสามารถปลูกพืชผักได้ดี หญ้าแฝกนอกจากจะช่วยป้องกันการพังทลายของดิน ยังช่วยกักเก็บสารอาหารของพืชและความชื้นของดิน ทำให้พืชผักในสวนงอกงามดี

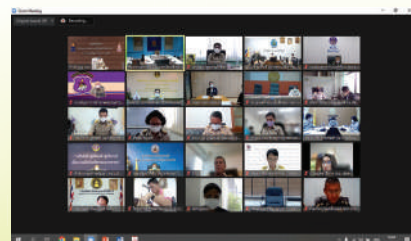
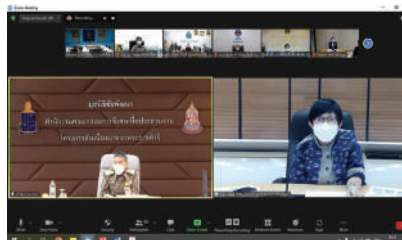
การปลูกหญ้าแฝกรอบๆ สระน้ำ บ่อปลา อ่างเก็บน้ำเพื่อกรองตะกอนดินและป้องกันการพังทลายของดิน

การปลูกหญ้าแฝกรอบๆ อาคาร แนวขอบถนน เพื่อป้องกันการพังทลายและการเลื่อนไหล และตักตะกอนดินไหลลงทางระบายน้ำ

การประชุมคณะกรรมการอำนวยการโครงการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝก
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ครั้งที่ 1/2565

เมื่อวันอังคารที่ 5 เมษายน 2565 เวลา 14.00 น. นายจรัสธาดา กรรณสูต องคมนตรี เป็นประธานการประชุมคณะกรรมการอำนวยการโครงการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝก อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ครั้งที่ 1/2565 โดยมี นายลลิต ถนอมสิงห์ เลขาธิการคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) และเจ้าหน้าที่สำนักงาน กปร. พร้อมด้วยคณะกรรมการฯ จากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องจำนวน 35 หน่วยงาน เข้าร่วมการประชุมฯ ณ ห้องประชุม 201 อาคารสำนักงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร และผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ออนไลน์ การประชุมครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อรับทราบถึงผลการดำเนินงานตามกรอบแผนแม่บทการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2560 - 2565) จำนวน 5 ด้าน รวมทั้งการจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2566 - 2570) พร้อมกันนี้ ที่ประชุมยังได้พิจารณาถึงการปรับปรุงคำสั่งคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการโครงการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และการเตรียมการจัดประชุมหญ้าแฝกนานาชาติ ครั้งที่ 7 (ICV-7) อีกด้วย

การประกวดการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ครั้งที่ 12 ประจำปี 2563 – 2565

ขอเชิญร่วมส่งผลงานการประกวดการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ครั้งที่ 12 ประจำปี 2563 – 2565 เพื่อสืบสาน รักษา ต่อยอดแนวพระราชดำริการใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำตามรอยพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

“รักษน้ำ ป่า ดิน ด้วยแฝกองค์ภูมิินทร์ ฟื้นถิ่น ยั่งยืน”

1. ประเภทส่งเสริมการปลูกและขยายผล เปิดรับสมัครตั้งแต่วันที่ – 31 พฤษภาคม 2565
2. ประเภทส่งเสริมกิจกรรมผลิตภัณฑ์จากใบหญ้าแฝก เปิดรับสมัครตั้งแต่วันที่ – 31 กรกฎาคม 2565

ดาวน์โหลดใบสมัครและรายละเอียดการประกวด

สอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมและส่งผลงานเข้าร่วมการประกวด ได้ที่

ฝ่ายเลขานุการโครงการประกวดฯ สถาบันปลูกป่าและระบบนิเวศ ปตท. บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)

เลขที่ 555 ถนนวิภาวดีรังสิต เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

โทรศัพท์ 0 2537 1261 , 06 3198 7222 , 09 8453 8598 โทรสาร 0 2537 3344

Email: passana.p@pttplc.com , benyatip_c@pttplc.com และ สถานีพัฒนาที่ดินทุกจังหวัดทั่วประเทศ

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษ
เพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

CALL FOR SHORT VIDEOS

ขอเชิญชวนเข้าร่วมการประกวดวีดิทัศน์สั้น
ชิงโล่พระราชทาน
สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ในหัวข้อ “ระบบหญ้าแฝก – เทคโนโลยีที่เท่าทันภูมิอากาศ” (A Short Video Competition: Vetiver System – A Climate Smart Technology)

ชิงเงินรางวัลรวมทั้งสิ้น 8,000 เหรียญสหรัฐ
(ประมาณ 264,000 บาท)

วัตถุประสงค์ของการประกวด:
เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำคัญ
ของการพัฒนา การประยุกต์ใช้
การส่งเสริม และการเผยแพร่การใช้
ระบบหญ้าแฝกผ่านการถ่ายทำ
วีดิทัศน์สั้น โดยมีเนื้อหาที่เน้น
ความสำคัญของระบบหญ้าแฝก
ที่ทำให้ชุมชนสามารถปรับตัว
เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลง
ของสภาพภูมิอากาศที่รุนแรงมากขึ้น

คุณลักษณะของผลงาน:
วีดิทัศน์สั้นที่มีความยาวระหว่าง
2 - 7 นาที เกี่ยวกับระบบหญ้าแฝก
ซึ่งต้องถ่ายทำขึ้นมาใหม่และไม่ใช่เป็น
ต้องจัดทำอย่างมีอาชีพ วีดิทัศน์
ที่ถ่ายทำเองก็สามารถส่งเข้าประกวดได้
เพราะสิ่งสำคัญคือข้อความที่จะสื่อ
และวิธีการนำเสนอ

ภาษา:
ภาษาอังกฤษ หรือหากถ่ายทำ
ในภาษาอื่น ขอให้มามีคำบรรยายประกอบ
(ซับไตเติล) เป็นภาษาอังกฤษ

ความร่วมมือ:
สำนักงาน กปร. และเครือข่าย
หญ้าแฝกนานาชาติ

กำหนดการ:
ส่งใบสมัครและวีดิทัศน์มายังสำนักงาน กปร.
ทาง vetivervideo@gmail.com ภายในวันที่
31 ตุลาคม 2565

ข้อมูลเพิ่มเติม:
<https://www.vetiver.org/vetiver-system-short-video-competition/>

สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม
กองกิจกรรมพิเศษและวิเทศสัมพันธ์
สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.)
โทร. 02-447-8500 ต่อ 237, 089-6934950 (นางพรรณ)

The King of Thailand Vetiver Awards

ขอเชิญส่งผลงานเข้าร่วมการประกวด
The King of Thailand Vetiver Awards
สำหรับการประชุมหญ้าแฝกนานาชาติ ครั้งที่ 7 (ICV-7)

ประเภทและจำนวนรางวัล

รางวัลมีทั้งหมด 3 ประเภท 6 รางวัล ๆ ละ
2,500 เหรียญสหรัฐ ได้แก่

- รางวัลด้านงานวิจัยดีเด่น (Outstanding Vetiver Research) ประกอบด้วย
 - ประเภทผลงานในภาคเกษตรกรรม (Agricultural Application)
 - ประเภทผลงานนอกภาคเกษตรกรรม (Non-agricultural Application)
- รางวัลด้านการส่งเสริมและการใช้งานระบบหญ้าแฝกดีเด่น (Outstanding Dissemination and Application of the Vetiver System) ประกอบด้วย
 - ประเภทการส่งเสริมและถ่ายทอดเทคโนโลยี (Dissemination and Technology Transfer)
 - ประเภทการใช้งานระบบหญ้าแฝก (Application of the Vetiver System)
- รางวัลด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนดีเด่น (Outstanding People Participation) ประกอบด้วย
 - ประเภทผลตอบแทนด้านเศรษฐกิจสังคม (On-farm Applications and Socio-economic Impacts)
 - ประเภทการบรรเทาภัยพิบัติหรือการปกป้องสภาพแวดล้อม (Disaster Mitigation or Environmental Protection)

คณะกรรมการคัดเลือกและตัดสิน
รางวัล "The King of Thailand
Vetiver Awards"

ส่งผลงานได้ที่:
กลุ่มวิเทศสัมพันธ์
กองกิจกรรมพิเศษและวิเทศสัมพันธ์
สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
(สำนักงาน กปร.)
2012 ซอยอรุณอมรินทร์ 36 ถนนอรุณอมรินทร์
แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพฯ 10700
โทร 02-4478500 ต่อ 237 โทรสาร 02-4478543
อีเมลล์ rdpb_vetiver@yahoo.com

กำหนดการต่าง ๆ

- กำหนดส่ง Abstract และ Full Paper ภายใน
วันที่ 1 ธันวาคม 2565
- กำหนดประกาศผลงานผู้ชนะเลิศ ภายใน
วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2566

การส่งข้อมูลเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

ส่งมาที่ กองบรรณาธิการจุลสารภูมิวารินอนุรักษ์
กองกิจกรรมพิเศษและวิเทศสัมพันธ์
สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.)
2012 ซอยอรุณอมรินทร์ 36 ถนนอรุณอมรินทร์ แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร 10700
โทรศัพท์ 0 2447 8500 ต่อ 237 โทรสาร 0 2447 8543
E-mail: rdpb_vetiver@yahoo.com

คณะผู้จัดทำ

ประธานที่ปรึกษา

ดร. สุเมธ ตันติเวชกุล

ที่ปรึกษา

นายลลิต ถนอมสิงห์
นางสุวรรณา พาศิริ
นายสมศักดิ์ เพิ่มเกษร
นายหทัย วสุนันท์

นางสาวเบญจพร ชาครานนท์
นายปวีตร นวมะรัตน์
นางสุพร ตรีนรินทร์

นางสาวศรีนิตย์ บุญทอง
นางสาวอุศนีย์ ฐูปทอง
นางพิชญดา หัศภาค

กองบรรณาธิการ

ดร. ณรงค์ โฉมเฉลา
นายประเดิมชัย แสงคุ้มวงศ์
นางสาวอิสริยา มีสิงห์

ดร. วีระชัย ณ นคร
นายสุรพล สงวนแก้ว

ดร. พิทยากร ลิ้มทอง
รศ. ฉลองชัย แบบประเสริฐ

บรรณาธิการ

นางศศิพร ปาณิกบุตร

คณะทำงานกองบรรณาธิการ

นางสาวธัญทิตตา นาคกรทรรพ
นางสมพร สุขประเสริฐ
นางสาวจุฬามาศ เนรมิตสถิตวงศ์

นางดวงพร ไปสรักขกะ
นางนงพรรณน โกศลศักดิ์
นายสิทธิพัฒน์ จินตกานนท์

นางกัญชัญญา ทองคำ
นางสาวอักษรลักษณ์ สำเภาแก้ว
นายพีรพัฒน์ สำเภาแก้ว

พิมพ์ที่

โรงพิมพ์เทพเพื่อวานิสย์ โทร. 0 2455 9468 – 70 โทรสาร. 0 2455 9472
จำนวนพิมพ์ 900 เล่ม ISSN: 0859-8886

